

ÇATIŞMA ORTAMLARINDA "BARIŞ SAĞLIKÇISI" OLMAK*

Mahfuz KARAASLAN,
Onur Naci KARAHANCI,
Feray KAYA,
Samet MENGÜÇ,
Arzu TÜRKMEN,
Veysi ÜLGEN,
Halis YERLİKAYA

Yeni bir konsept olarak 'Vekalet Savaşları'nı Suriye'de de başlatanların ne tür emperyal hedefi olduğu bu yazının konusu dışında olduğundan işin siyasi analizi, ekonomik/emperyal çıkarların neler olduğu ya da niçin? sorularının cevabı yine bu yazının amacı dışında olup ayrıca değerlendirilmesi gerek konular, sorular, olaylar ve olgulardır... Savaş ve çatışma ortamlarında çocuklar, kadınlar ve yoksullar ilk etkilenen insanlardır...

Ve savaş ve çatışma ortamlarında ilk etkilenen diğer bir kesim de ne yazık ki "Sağlık Emekçileri"dir. Savaş ve çatışma sürecinde sağlık başta olmak üzere her türlü hak ihlalinin yaşandığı bölgelerde sağlıkçıların ağızından ve kaleminden tüm çıplaklığıyla sizlere aktarmak istediğimiz bir yazı... "Çatışma Ortamında Barış Sağlıkçısı Olmak"

Anti-emperyalist, anti-kapitalist, anti şovenist, sekülerizmden yana, her türlü asimilasyona karşı duran, cinsiyet özgürlükçü, eşitlikçi, emekçi sınıfların mücadelesi içinde yer alan, toplumcu sağlık anlayışıyla 1990'dan bu yana sağlık alanında toplum sağlığını ve koruyucu sağlık hizmetini öncelleyen, herkese eşit, ücretsiz, nitelikli ve anadilinde sağlık hakkını 'Anayasa'sı haline getiren, savaş ve çatışmaların her türlüşünü reddeden ve her koşulda barışı, insan haklarını, katılımcı demokrasi ve özgürlükleri savunan bir anlayışla sağlık hizmeti sunan sağlık emekçileri neler yaşadılar? neler hissettiler? neler düşündüler? neler yaptılar? neler yapamadılar? ya da neler yapmak istediler?

Dünyaya ve sağlık alanına sol sosyalist bir dünya görüşü ile bakan, barışçıl ve insancıl hukuk anlayışını istisnasız her insan için isteyen; bu yolda verilmesi gereken mücadeleyi yaşam biçimi haline getirmiş/ içselleştirmiş sağlık hizmet anlayışı ile hareket eden sağlık emekçilerinin yaşadıkları üzerinden hem çatışma alanlarında yaşananları birinci elden öğrenmek hem de barış sağlık emekçileri-

nin sahip olduğu "Felsefik İradeyi" hep birlikte yenileme ve kamuoyu ile paylaşma amacı güdülmüştür...

Şüphesiz ki doğayı, çevreyi, insan başta olmak üzere tüm canlıları yok eden yaralayan savaş tüm ayrıntılarıyla burada anlatmak oldukça güçtür. Amacımız en azından barış sağlıkçıları üzerinden yok edici insanlık icadı savaşın insan bedeni, insan ruhu, insan duyu ve düşünceleri üzerindeki travmatik yönünü sağlık emekçisi olma boyutuyla bir nebze ortaya koyabilmektir... Barış ve kardeşliği yeryüzündeki tüm insan toplulukları arasında ege-men kılıncaya dek Barış Sağlıkçısı olmaya devam edeceğimizi bir kez daha vurguladıktan sonra söz çatışma ortamında yaşayan barış sağlıkçılarındadır...

Tanıklık; I

Hastaneler karargâha dönüşmüştü

Doğuya doğru gittikçe hastane acil servisi giriş kapısında hep bir akrep vb gibi zırhlı araçların beklediğini görürsünüz. Şehir içinde de çokça rastlarsınız. Sokaklarından biber gazı eksik olmaz. Zamanla bunlara alışacağımı düşünmezdim, alıştım ama daha neler yaşayacağımı o zamanlar bilemiyordum. Şimdi çok az bir kısmını aktarabildiğim zamanları ise alışmayı reddederek geçirdim.

Cizre'de sağlıkçı olmak, hastaneye geliş gidişte tedirgin olmak acil serviste çalışırken birden silah sesleri kurşunlar arasında kalıp kendini koruyacak yer aramaktadır. Elleri kelepçeli yaralı getirildiğinde, bir taraftan kardiyopulmoner resustasyon yaparken kelepçeyi açın diye bağırmaktır. Bazen nöbet ertesi eve giderken çatışmanın ortasında kalıp Eyüp Ergen gibi ya da sokağındaki yaralıyı kenara çekmeye koşarken Aziz Yural gibi öldürülmektir. Ya da ölmeyip nasıl akıl sağlığını koruduğunu anlayamamaktır.

İlk uzun süreli sokağa çıkma yasağı 9 gün sürdü. Hastanenin acil servisinin zaman zaman

kolluk güçleri tarafından çalışılmaz hale getirildiği zamanları çok görmüştük ama o güne kadar bu kadarını göreceğimi hayal etmemiştim. Acil servisin girişi sağlı sollu özel hareket polisleri tarafından doldurulmuş, kapısının önünden hiç eksik olmayan akrep tipi zırhlı aracın yanına başka zırhlı araçlar da eklenmişti. Hastanenin giriş bahçesinde TOMA'lar bekliyordu. Hastane koridorları ise siper almış özel harekât polisleri ile dolu idi. Yasağın ikinci gecesi birden etrafı silah sesleri doldurmuş sürekli yere düşen boş kovan sesleri ile çatışmanın göbeğinde olduğumuzu anlamıştık. Hastanede yatan hastalar, nöbetçi sağlık çalışanları ve sayısını ve nerelere dağıldıklarını bilemediğimiz kolluk kuvveti ile beraberdik. Duvara çarpan boş kovan seslerinden hastanenin tepesinden ateş açıldığını anlıyorduk Hastanedeki tüm hastaları daha korunaklı bir servise alıp, yatakları koridora yer yataklarına taşıdık. Bu arada GSM operatörleri ile iletişimi kesildiği için güç bela hastane yöneticilerine durumu anlattık. Ama değişen bir şey olmadı. Gece 03.00'e doğru hepimiz kendimizce güvenli bir yere çekilmeden önce birbirimizle vedalaştık; belli olmaz sabaha belki de eksik uyanacaktık...

79 gün süren sokağa çıkma yasağını , yaşadıklarımızı, yaşananları hangi kelimelerle anlatacağımı hala bilemiyorum. Hastane karargâha dönüşmüştü. Bahçeye çıkmamız bile yasaktı. Hastaneye girerken hastane personeli olduğumuz halde GBT'miz yapılıyor, üstümüz aranıyor bavulumuz aranıyor öyle girebiliyorduk. Hastanenin bahçesi paletli tank dahil ismini bilmediğim çok sayıda zırhlı araçla ve boş mermi kovanları ile dolu idi. Hastane içinde yaklaşık 1000 kişi kaldığı söyleniyordu. Hastanenin 3. katı kolluk kuvvetlerine ayrılmış, poliklinik binası ve odaları, koridorlarda kolluk kuvvetleri kalıyordu. Hastanenin 3. katının pencereleri kum çuvalları ile doldurulmuştu. Sağlık personeli sadece acil servis olarak düzenlenen eski çocuk servisinde ve bize tahsis edilen bir serviste kalabiliyorduk. Hastanenin her köşesinde uzun namlulu silahları olan çok sayıda asker ve polis görebilirdiniz. Doktor odası hasar aldığı için bodrum katına taşındı. Hastanede çalışan sağlık personeli 10-15 gün aralarla değişiyordu. Tüm ayı hastanede geçiren arkadaşlarımız vardı.

Hastanede sağlık personeli olmasına rağmen sadece asker ve sivil yaralılar -şanslı olanları- gelebiliyordu. Acil müdahaleler yapıldıktan sonra çevre hastanelere sevk ediliyordu.

Hastalar sopalara bağlanmış beyaz tülbentlerle hastaneye ulaşmaya çalışıyordu. Yataklı servis olmadığı için yatarak tedavi hizmeti verilmiyor, sevk için uzun süre bekleniyordu. Ayaktan tedavisini düzenlediğimiz hastalara hastane eczanesinden ilaçları sağlanmaya çalışılıyordu.

Şehirde açık olan tek sağlık merkezi hastane olduğu için birinci basamak hizmeti verilmiyordu. Şehrin çoğu mahallesinde elektrik ve su kesikti...

Tanıklık; II

Savaşın yıkıcı sonuçlarına karşı barış mücadelesi ve sağlıkçılar

2015 yılının güz aylarında bazı Kürt illerinde halk meclisleri tarafından özyönetim ilanları devlet tarafından şiddet kullanılarak sonlandırılmaya çalışıldı. Buna barikatlarla direnilince, kentler, sokağa çıkma yasakları adı altında, günlerce hatta aylarca abluka altına alındı, abluka altındaki yerlerde yaşayan insanlar, en temel insan haklarından mahrum bırakıldı. Bazı kentlerdeki ablukalar halen devam ediyor. Yaşam hakkı ve sağlık hakkının gasp edilmesine gerekçe olarak, direnme hakkının kullanımının gösterilmesi ironiktir. Abluka altında yaşayan insanlar, yaşam, temiz su ve gıdaya ulaşım, sağlık ve bilişim haklarından mahrum bırakıldı. Abluka bir yönüyle alanın içindeki insanların haklarını gasp ederken, diğer yandan abluka dışındaki insanların özgür düşünme ve sıradanlığını imkânsızlaştırarak, ikili abluka fonksiyonu görmektedir. İnsanlar kendi yurtlarından, evlerinden çıkarıldı, göçe zorlandı, göç etmeyen ya da edemeyen herkes terörist olarak yaftalandı, öldürülmele-ri meşrulaştırıldı.

Savaş koşullarında sağlık emekçileri olarak neler yaşadık

Savaş ile birlikte o dönemin Sağlık Bakanı bir hekim olduğunu unutarak yaptığı açıklamalar ile (örneğin 'şefkat elimizi cebimize koyduk, kudret elimizi çıkardık, operasyonlarda yüzde 80 başarılıyız, bu operasyonlar 3 yıl sürecek' gibi) adeta sağlık değil savaş propaganda bakanı olduğu hissi uyandırdı bizlerde.

Çatışma bölgelerinde hastaneler özel hareket polisleri/askerleri tarafından birer karargah gibi kullanıldı / kullanılıyor. Türkiye'nin de taraf olduğu pek çok uluslararası sözleşme gereği her türlü savaş ve çatışma koşullarında sağlık çalışanlarının ve hastanelerin korunması gerekirken savaş süreci ile birlikte hastaneler bırakın korunmayı birer çatışma mekanı haline dönüştürüldü. Hastane bahçeleri panzerler tarafından işgal edilip, acil ser-

visler boşaltılarak özel hareket polisinin üssü haline getirildi.

Şırnak'ta Aziz Yural arkadaşımız yaşadığı sokakta bir yaralıya müdahale ederken hedef alınarak katledildi. Beytüşşebap'ta Şeyhmus Dursun arkadaşımız kaymakamın özel talebiyle yaralı almaya giderken özel hareket noktasından ambulansın taranması sonucu katledildi. Cizre'de Eyüp Ergen hastane nöbetinden evine dönerken katledildi. Bu arkadaşlarımız yaşatmaya çalışırken, kolluk güçleri tarafından hedef gözetilerek öldürüldüler.

Ablukaların yaşandığı ve halen sürdüğü yerlerde ablukalar nedeniyle yurttaşlar sağlık hizmetine erişemedi/erişemiyor. Bu süreçlerde bebekler aşılana(a)madı, kadınlar evlerde doğum yapmak zorunda kaldı, eczaneler açılmadı, yaralanmalar da dahil olmak üzere acil durumlarda bile sağlık hizmeti sunulamadı. Bu nedenle ilk etapta hayati olmayan yaralanmalar bile ölümle sonuçlandı. Tıbbi müdahale yapılabilmesi ve çatışma alanından çıkartılarak hastaneye yatırılabilmesi için haklarında AİHM'den tedbir kararı alınmış olmasına rağmen yaralı haliyle günlerce sokakta bekletilen 16 yaşındaki Hüseyin Paksoy'un aşırı kan kaybından dolayı hayatını kaybetmesi ve yine açılan ateşlerle ambulansa ulaşması günlerce engellenen üniversite öğrencisi Cihan Kahraman'ın iç kanama sebebiyle yaşamını yitirmesi basına yansıyan çok az örnekten biridir. Yaşanan ölümler, yerlerinden yurtlarından göç ettirilen, derme çatma barınaklarda olumsuz kış koşullarında yaşam mücadelesi veren başta çocuklar ve kadınlar üzerinden farklı biçimde devam ediyor.

Çatışmaların yaşandığı çevredeki yerleşim birimlerine ve hastanelere kurşunlar isabet etti. Ablukaların kaldırılması talepleriyle yapılan eylem ve protestolarda halk orantısız biçimde devlet şiddetine maruz kadı. Bu şiddet nedeniyle onlarca yurttaş yaşamını yitirdi. Protestolarda yaralananlar gözaltına alınma korkusu ile hastanelere başvurmamıştı.

Tüm bu süreç boyunca Barış sesini yükselten, savaşa karşı bir duruş sergileyen sağlık emekçileri çeşitli gazete, TV ve sosyal medyada hedef gösterildi. Soruşturma, tutuklamalar ve baskılar ile sindirilmeye çalışıldı/çalışılmaktadır. Ağrı Tabip Odası Başkanı Dr. Ulaş Yılmaz ve 13 arkadaşı Suruç katliamını protesto etmek için bir basın açıklamasına katıldıkları gerekçesiyle valilik tarafından görevlerinden uzaklaştırıldı. Henüz 1,5 aylık bir hekim

olan Dr. Abdullah Koçeroğlu, domates üzerinden militanlara ameliyat öğrettiği gerekçesiyle tutuklandı. Bu süreçte onlarca tıp öğrencisi tutuklandı/tutuklanmaya devam ediyor. Yüzlerce sağlık emekçisi arkadaşımız hakkında soruşturma açıldı. Onlarca sağlıkçı sürgün edildi. Gazete ve televizyonlarda terörist sağlıkçılar yaftası ile hedef gösterildi. Savaş tüm komplikasyonları ile can almaya devam etti. Kulp-Lice yolunda görev yaptığı yerden dönen Dr. Abdullah Biroğul aracı taranarak katledildi.

Bu süreçte Savaşın yoğunlaştığı, saldırıların yoğun şekilde devam ettiği bölgelerde yaralanan ve tedavi için çeşitli sağlık kuruluşlarına götürülen kolluk güçlerinin tedavi ve bakımlarının sağlık emekçileri tarafından bilinçli olarak yapılmadığına dair çeşitli asılsız iddialar ortaya atıldı. Söz konusu sağlık kuruluşlarının verileri iddiaları yalanlamasına rağmen bu iddiaların ardından sağlık gereksinimi olan kolluk güçleri devlet ve üniversite hastanelerine getirilmemeye, askeri hastaneye götürülmeye başlandı. Askeri hastaneye batı illerinden sağlıkçılar getirildi. Bu durum sağlık emekçilerine dönük asılsız ithamlara neden oldu/olmaya devam ediyor. Hekim arkadaşlarımızın Askeri hastaneye görevlendirmelerin yapıldığı ve bu görevlendirmeye icabet etmemek için rapor alındığı şeklindeki asılsız haberler yapılmaya devam edildi. Bölgedeki birçok sağlık çalışanı arkadaşlarımıza yönelik havuz medyası ve sosyal medya üzerinden yürütülen karalama ve hedef gösterme, hakaret ve tehdit odaklı açıklamalar, asılsız haberlerle bu kadarı da olmaz dedirtti. Bu durum kim olursa olsun, din, dil, ırk, renk, üniforma ayrımı yapmaksızın bizlere gereksinimi olan herkese eşit sağlık hizmeti sunan/sunmaya devam eden sağlık emekçileri arasında Doğu-Batı, Kürt-Kürt olmayan sağlık emekçisi ayrımına yol açtı. Sağlık çalışanları arasında çalışma barışı bozuldu. Çatışma ortamından ve şovenist dalgadan etkilenen birçok sağlıkçı bölgeden tayin isteme, bölge dışında bir yerde çalışma arayışına girdi.

Barışın sağlıkçıları olarak ne istiyoruz?

Bizler barışın sağlıkçıları olarak "Ölüme karşı yaşam", "Siyaha karşı beyaz" sloganıyla mahallede, sokakta, meydanlarda "Barış Forumları" "Barış Nöbetleri" ile sesimizi yükselttik. Barış Sağlıkçıları'nın deklarasyonunu kamuoyu ile paylaştık.

"Halkların harekete geçtiği, kendi yaşamına sahip çıkma kararlılığıyla direndiği, bireyi reddetmeden, toplumu öncelediği böyle bir zamanda;

sağlık bilgisinin özel mülkiyet ilişkisi içinde piyasalaştırılmasına karşı, bu bilgiyi “egemenlerden çalan” halk çocukları olarak bu bilgiyi tekrar halkla paylaşmayı, halkta gelişen karşılıksız dayanışmaya dahil olmayı hedeflediğimizi” söyledik. Bu çerçevede hayal ettiğimiz toplumda sağlıklı bireylerin Dünya Sağlık Örgütü’nün tanımındaki gibi bedensel, zihinsel ve sosyal açıdan tam iyilik hali içine sığdırılmayacağını düşündüğümüzü haykırdık. Yaşadığı toplumun mülkiyet ilişkileri, yaşam koşulları, bireyin hayatta var olma biçimi ve bunların toplamı olabilecek şey olan hangi toplum biçiminde yaşadığı, kişinin sağlıklı olma halinde etkili olduğunu ifade ettik. Ortadoğu ve Türkiye’de yaşanan son gelişmelerin bunun en iyi kanıtları olarak karşımızda durduğunu hatırlattık. Savaş hali durumunda, özgürlüğün ve demokrasinin olmadığı bir yerde bırakın sağlıklı olma halini, yaşam hakkından dahi bahsedilemeyeceğini yazdık.

İçinde yaşamaya çalıştığımız savaş ortamında, bizler barış sağlıkçıları olarak yaşananlara tanı koymak ve devamında tedavi etmekle yükümlü olduğumuzu ifade ettik. Bu çerçevede halkın içinde kalarak, “Barış için Beyaz Forum” adıyla örgütlenmeye, bu forumlarda hastalığın teşhisini sağlayacak verileri deşifre etmeye çabaladık/çabalıyoruz. Savaş veya çatışma alanlarında ihtiyaç duyan herkese, gerekli sağlık bakımını sunmak için sağlıkçı ekiplerimiz olması gerektiğini, Tüm risklerine rağmen, sağlıkçı sorumluluğumuzu yerine getirebilmemiz için tarafların, çatışma alanlarına girmemize izin vermesi gerektiğini ifade ettik. Söylemlerimizin evrensel olduğunu, insan hakları, tıbbi etik ve uluslararası insancıl hukuktan köken aldığını haykırdık. Tüm bu insani ve mesleki bilinçle yapılan çabalarımıza rağmen ne yazık ki savaşı durduramadık, ölümleri engelleyemedik. Tüm bu yaşatılanlara rağmen Barış Sağlıkçıları olarak umudumuzu kaybetmeden barış mücadelesine devam ettik/ediyoruz.

Tüm insanların; yaşama hakkı, sağlık hakkı, barış hakkı, gıdaya ve temiz suya ulaşım hakkı, barınma hakkı ve iletişim hakkına sahip olması Dünya Sağlık Örgütü anayasasının olmazsa olmaz olarak belirttiği koşullardır. Yine insanların din, dil, ırk, cinsiyet, etnik yapı ve siyasi görüşüne bakılmaksızın sağlık hakkına sahip olduğu tartışılmaz başlıklardandır. Düşman, terörist, polis, asker veya sivil gibi kavramlar tıbbi ait terimler değildir

ve sağlık kurumlarına başvuran kişiler bu terimler üzerinden tanımlanamaz. Hizmet sunduğumuz tüm kişiler bizlerin hastalarıdır ya da sağlıklarını koruduğumuz insanlardır. Bizler bu bilinçle hareket ettik.

Uluslararası insancıl hukuk çatışma ve savaş alanlarında uygulanacak hukuktur. 1949 ve 1977 Cenevre sözleşmeleri ve ek protokolleri gereği sağlıkçıların savaş alanlarında, siviller ile savaşma yeteneğini kaybetmiş savaşçılara sağlık bakım ve yardımı yapma sorumluluğu vardır. Bu sorumluluk nedeniyle sağlıkçıların çatışma ve savaş alanlarına girme hakkı bulunmaktadır. Bu çerçevede, dokunulmaz sağlık sembolleri vardır. Sağlık sembollerinin olduğu hastane gibi yerlerin içinde ve çevresinde askeri bir gücün konuşlanması yasaklanmıştır. Buna uyulmadığı durumlarda sağlıkçıları ve kurumları hedef haline gelecektir. Bu çerçevede bölgede silahlı güçlerin hastanelerin içine ve çevresine konuşlandırılması bir ihlaldir. Sağlıkçıların hedef alınarak başından vurulması ihlaldir ve savaş suçu olarak görülmelidir.

Bizler Barış Sağlıkçıları olarak, bölgede yürütülen savaşın durmasını, insan hakkı ihlallerinin sonlandırılmasını, uluslararası insancıl hukuka riayet edilmesini ve sorumluluklarımızı yerine getirmemiz için bizlere çatışma alanlarına girme izni verilmesini, sağlıkçıların dokunulmazlığına riayet edilmesini dile getirdik, getirmeye devam ediyoruz. Barış içinde herkesin özgürce kendini ifade edebildiği savaşız sömürsüz bir dünya özlemimizi gerçekleştirmek için tüm sağlıkçıları mücadelemize güç katmaya çağırıyoruz.

Tanıklık; III

O günlerde net bir şekilde tekrar anladım ki...

Sağlıklı olmak sadece tıbbi, biyolojik veya psikolojik bir mesele değil sosyolojik, coğrafi, siyasi, tarihi, hatta jeopolitik bir mesele bile olabilir. Hayatım boyunca hiç barış görmemiş biri olarak savaşın bu denli yıkıcısına da hiç şahit olmamıştım. Ne oluyordu? Her sabah işe gidip geldiğimiz Silvan’ın tepesinde dumanlar yükselir, üstünde mermiler uçuşur, bombalar patlar, helikopterler dolaşır, tanklar sarar olmuş etrafını... Sadece bir cümleye sığan şu yazdığım şey öyle travmatik, trajikomik bir hal ki; bir gecede yaşanan bu kadar değişikliği bu coğrafya dışında sadece bir savaş filminde görebilirsiniz.

İlçe giriş-çıkışlara kapalıyken gelen ambulansla

bir şekilde hastaneye gidebildim. Tuhaftır biz gelmeden önce içeride ne olup bittiği konusunda merak içindeyken hastaneye gittiğimde oradakiler de Diyarbakır'da ne olduğunu merak ediyordu. Telefon şebekeleri ve internet kesintisi ile birlikte elektrik gidip geliyor, su sıkıntısı yaşanıyordu. Yasaklar yüzünden işe gelemeyen aşçıların yokluğu bir yana ilk 24 saati ekmeksiz geçirdik. Hastane deposundan aldığımız gıdalarla yemek yapma işi bize düşmüştü. Takip eden günlerde eksik şeylerin yerini başka bir şeyle doldurmak bir alışkanlık haline geldi ama tedaviler ve hastalar bazında işler hiç de iç açıcı olamayabilirdi. Bir kaç gün önce top oynarken, bisiklet sürerken; kolunu, bacağına inciten çocuklar yoktu artık. Diyaliz hastalarına, kronik hastalara ne olmuştu? Anlayacağınız birden bire hastanemiz bir savaş hastanesine dönüşmüştü. Daha sonra yasaklar bazı mahallelerle sınırlı hale gelene dek, hastanemiz neredeyse kentin tek legal yeriydi. Bir nevi herkesin buluşma noktasına dönmüştü. Hiç susmayan silah sesleri, ambulans sirenleri, acil koridorunda sedyeli koşuşturmalar ve kime ne olduğuyla ilgili kısık sesli diyaloglar. Nöbetçiler değişmez olmuş, hastane üniformalarımızın iki günde bir elde yıkanması günlük tartışmalarımız haline gelmişti. Her gün gelip gittiğimiz hastane başka bir mekâna dönüşmüş, hayatımız koridorlarda bilgisayar oyunlarındaki gibi kriminal bir hal almıştı. Acaba telefon şebekesini hangi katın hangi penceresinde bulabilirdik, "pencere-lerden uzak durarak"...

Özellikle geceleri camlardan Silvan'ı izleyerek neler olup bittiğini anlamaya çalışmakla geçirdiğim ilk nöbetim "daha sonraki dönemlerde bir alışkanlık haline alacak şekilde" 96 saat sürdü. Birkaç yüz metre ötedeki mahallelerde ne olup bittiğini kimse bilmiyordu. Bütün ölümler, yaralanmalar normalleşme eğilimindeyken her gece "Silvan bu sefer havaya uçacak" kehanetleri heyecanlı olmaya başlamıştı. Artık çok açık söyleyebilirdim ki bizim de psikolojimiz çok absürd şeylere bile değişik tepkiler vermeye başlamıştı. 30 yıllık faili meçhuller sokak ortasındaki cenazelerin travmasını üzerinden atamamış bir kente yeni bir 30 yıl daha şimdiden eklenmişti. Bu durum biz her günümüzü hastane acilinde kan ve barut kokusu altında geçirirken gerçekleştiriyordu. Hastanemizde fiziksel, psikolojik şiddet, darp, küfür, tehdit ve bunlara tepkisizlik normalleşmeye başlamıştı. Bu durumda insani değerlerle işimizi yapmaya çalışan bizler taraf olmakla suçlanıp taraf olmaya zorlanıyorduk. Bir

tarafa bakmak ölüm sebebimiz olabilirken, bir tarafa bakarken elimizden gelen her şeyi yaptığımızı anlatmak ciddi bir meseleydi. Hipokrat ve arkadaşları bizi korumaktan vazgeçmiş, bütün işi üzerimize yığmıştı. Suçlanıyor, hedef gösteriliyor, tehditler alıyorduk... Öğrendik ki bu işin büyük kısmı Silvan'la bağı bulunmayan gruplar tarafından internet ortamlarında yapılmıştı.

Yeni atanmış arkadaşlarımızın yasaklı günlerde nöbet tutmamalarına özen gösterirken, arkadaşlarımızla beraber o ay ve takip eden birkaç ayda kaç nöbet tuttuğumu bilmiyorum. Öyle görünüyordu ki açılan bu yaraları sarmaya bizim ömrümüz yetmeyecek, işimizin bir kısmını gelecek kuşaktaki genç arkadaşlara bırakacaktık, tıpkı geçmişten de bize kaldığı gibi...

Günler, haftalar, aylardan sonra gezebildiğimiz mahallelerde tandıra ilk ateşi atan teyze, her şeyini kaybettiğini anlatıyordu. Bizim gördüğümüz şey ise; savunmak uğruna bu kadar sıkıntı çektiğimiz yaşama, teyzenin yeniden nasıl sarıldığıydı... Bir şey en ucuz olduğu yerde en değerli şey olur mu? Oluyormuş!

Sonraki süreçlerde ne mi oldu? Bazı arkadaşlarımız barış taleplerini dile getiren basın açıklamalarından yargılanıp, bazıları ihraç edilip, bazıları ise katledildi. Bu yaşananların üzerimizde bıraktığı izler bir tarafa; Hayat teyzenin tandıra attığı ateş sıcaklığında devam ediyor. Sanırım uzun süre de böyle devam edecek.

Tanıklık; IV

Sağlık çalışanlarının sağlığı üzerine birkaç hatırlatma

Bugün çalışma ortamında sağlık çalışanlarının sağlığını hangi kriterlerle değerlendireceğiz? Öncelikler nelerdir? Öğrenilen mesleki ilkelerin bugün anlamı nedir? Bu soruları çoğaltabiliriz.

Son sorudan başlasak, mesleki etik ilkelerin bugün için anlamı nedir? diye sorsak, yeni bir tartışmanın fitilini ateşlemiş oluruz.

Örneğin, eskiden hekimler mesleki eğitiminde '*primum non nocere = önce zarar verme*' ilkesini sıkıca öğrenirlerdi. Günümüzün tıp eğitiminde de bu ilke hâlâ hatırlanıyor. Sağlığın alınıp satılan bir piyasa değeri olduğu günümüzde '*önce zarar verme*' ilkesi hekimler için mahkemelere düşmeme ve tazminat ödememe için hatırlanan bir ilkedir. Basit bir anlatımla, işimi düzgün yapayım, sağlıklı olayım düşüncesi yerine işimi düzgün yapayım bana para cezası gelmesin düşüncesi, bugün için '*önce zarar verme*' ilkesinin temelini oluşturuyor.

Mesleki ilkelerin kapitalist sağlık sisteminde nasıl sermayedarlarca evrildiği ve bunun sağlık çalışanlarında yarattığı sonuçlar yıllardır zaten değerlendiriliyor.

Meslek örgütleri ve sendikalar yıllardır bu çabayı harcarken bugün daha farklı bir sonuçla karşılaştılar. Doğrusu hekimlerin 'önce zarar verme' gibi mesleki ilkeyi özümseyip uygulamaya çalışması ancak çalışabilme ortamlarında geçerlidir. Hekimin çalışmadığı, çalıştırılmadığı, etkisizleştirildiği ve biat'a zorlandığı sokağa çıkma yasakları uygulanan yerleşim birimlerinde 'önce zarar verme' ilkesi ne anlama gelecektir?

Bir hekimin mesleğini yapamaz olması durumunda 'önce zarar verme' ilkesi bumerang etkisi yapar ve hekime ruhsal bozukluk olarak geri döner. Hekim işe gidemiyor, hastasını takip edemiyor, işini yapamıyor, meslektaşlarıyla konsültasyon yapamıyorsa; önce zarar verme ilkesi hekimin bedeninde ruhsal olarak zarara dönüşmektedir. Yaşadığımız süreçte bunun örnekleri bolca ortada duruyor.

1990'lı yıllarda yerleşim birimleri arasında çatışma ortamından kaynaklanan ulaşımın aksaması hasta sevklerini ortadan kaldırıyordu. Keza çatışmalarda etkilenen insanlara sağlık erişimi sunmaya çalışanların nelerle karşılaştığını tarih yazmaktadır (bkz. TTB ve SES arşivleri). Fedakârca ve sonu bedellerle biten iyi niyetli girişimler de olumsuz sonucu engelleyemedi ve bilim insanları, psikologlar, sosyologlar bu dönemin ruhsal/fiziksel sonuçlarını yazıp durdular. Kongreler gerçekleştirdiler. O dönemi yaşayan hekimler ruhsal travmayı hala atlatabilmiş değiller.

Bugün sokağa çıkma yasaklarında durum o dönemi de kat be kat aşıyor. Sağlık ortamı engellenmekten ziyade tamamen ortadan kalkıyor. Hekimler eve hapsedilince kanımızca kendine zarar verme sürecine giriyor. Gerçekten sokağa çıkma yasaklarının yaşandığı ortamda hekimlerin hangi şiddette ruhsal tahribatlara uğradığını hâlâ bilmiyoruz. Muhatapların sübjektif değerlendirmelerini de alabilmiş değiliz. Onlarda çarptıkları duvarın farkında değillerdir. Akut etkiler tespit edilemiyor, ancak kronik etkiler ileride ortaya çıkacaktır.

Yaşığı aşmaya çalışan birkaç sağlık emekçisinin katledilmesi geride kalanları çaresizliğe sürüklediğine göre elbette ruhsal bir sonucu olacaktır. Her gün yeni bir sokla karşılaşan sağlık çalışanlarının

kendilerini tam olarak ifade edebilmeleri önünde sayısız engel var.

Cizre, Sur, Nusaybin, Şırnak, Yüksekova gibi uzun süren sokağa çıkma yasaklarında sağlık ortamı tüm basamaklarda durunca dışarıdan alternatif gönüllü müdahaleler gündeme geldi. Ancak sadece önlükleriyle ve mesleki kimliği ile gidenler silahla karşılaşınca geri dönmek zorunda kaldılar. Mesleğini yapmak için alternatif yollar arayan sağlık çalışanlarının engellenmesinin yarattığı ruhsal etkileri tartışmak önem taşıyor.

Buralarda toplumun sağlık durumunu düşünmek bile zor. Kanımızca sağlık çalışanları da yasak altındaki insanlar kadar ruhsal ve fiziksel olarak etkilenmiştir. Bu etkilenmeye çaresizlik, yalnızlık, işe yaramama, suçluluk, hayal kırıklığını da ekleyelim. Meslek örgütü ve sendikalara düşen bu etkilenmeleri ortaya çıkarmak, önleyici mekanizmalar geliştirmektir. Sonuçta çaresizliğin öğrenilme ve alışkanlık haline gelmesi ancak örgütlü bir mücadele ile engellenecektir.

Sokağa çıkma yaşığı olan yerleşim birimlerine yakın yerlerdeki sağlık emekçileri de engellenmiş hizmetlerin psikolojisiyle yaşıyorlar. Hem mobil hizmetlere gitmeleri güvenlik nedenleriyle engelleniyor hem de onlardan birinci basamak performansı tam isteniyor. Mesela hekim yapmadığı bir işin performansını bitirmek zorunda kalıyor. Kaç hekim kendisiyle bu durumda barışık kalacak ve kendini nasıl tedavi edecek hala bilinmiyor.

Tüm bu süreçlerin ortaya çıkardığı ruhsal/fiziksel etkiler yetmezmiş gibi bu defa meslekten ihraçlar devreye giriyor. Kimi uzmanlık eğitimine günler kalmış, kimi mecburi hizmetini tamamlamamış, kimi emeklilik sınırında, kimi akademik kariyer sınırında birden bire işsiz kalıyor. Kapitalizmi anlamaya çalışan bizler için yeni olan bu duruma anlam vermeye çalışıyoruz. Ve de geç kalıyoruz.

İhraç edilen hekim bir anda takip ettiği hastalara ihanet etmiş havasına giriyor. Bu hekimler; iş bulamama, SGK provizyon engeline takılma, piyasa hastane mobbingine maruz kalma, başka meslek dallarını kovalayarak esnaflardan zılgıt yeme gibi durumları yaşıyor.

İşe devam edenler de her an işten atılma riskiyle çalışmaya devam ediyor. Suskunluk, seyirci kalma, suça ortak olma, çaresizlik gibi her biri insan bedeninde ağır ruhsal tahribatlara yol açan travmatik süreçler öyle gelip geçecek gibi görülüyor.

Buraya kadar özellikle halkın karşılaştığı sorun-

ları bir kenara bıraktık sağlık emekçilerinin uğradığı ruhsal/fiziksel etkilere dikkat çektik. Görüleceği üzere sağlık çalışanlarının sağlığını normal koşullarda tartıştığımız gibi yaşadığımız koşullarda tartışmıyoruz.

Bunlara birde bazı meslektaşlardan gelen ege-men dille yapılan saldırıları ekleyelim. Kendi meslektaşını ihbar etme, iş bulmasına engel olma, iftira atma, yalan söyleme, karalama gibi durumlar her biri şiddet unsuru içeren -her iki tarafta- ağır tahribatlar ortaya çıkarmaktadır. İnsan yaşamı için kendisini tehlikeye atan hekim basında terörist ilan ediliyor. Fotoğrafları teşhir ediliyor. Daha mahkemelere düşmeden suçlu ilan ediliyor. Ve temasta tutuklanıyor. Ya da ilk ihraç listesinde internet üzerinden işsiz kaldığını öğreniyor. Hekime klasik işten ayrılma hakkı bile tanınmıyor. Kasıtlı olarak incitici bir süreç yaşatılıyor.

Bugün gelinen yeni süreçte başta hekimler olmak üzere tüm sağlık çalışanlarının yeni ilkeler oluşturması gerekiyor. En azından yeni bir tutum belgesi ihtiyacı ortada durmaktadır. Ruhsal ve fiziksel kadar siyasi boyutunu da içeren bir çalışma önem kazanıyor.

Tanıklık; V

Cephe arkası yaşam mücadelesi

2015 Kobane savaşı döneminde, Suruç'ta, gelen göçün büyük çoğunluğu şehre yayılmıştı. Kimisi köylerde boş evlere, kimisi kent merkezinde evlerin altındaki ambarlara, kimisi taziye evlerine, düğün salonlarına, kimileri de acele yapılmış çadır kentlere yerleştirilmişti. Her şeye rağmen, sokakta kalan ya da inşaatlara sığınan aileler vardı. Ekim ayının başlarıydı. Yağmurun altında sokakta kalanlara sorsanız; memnundular... En azından başlarına bombalar yağmıyordu, yağmur ne ki...

Her alandaki en öncelikli sağlık sorunu hijyendi: tuvalet problemi olan alanlarda banyo bile yapamayan insanlar arasında her an bulaşıcı hastalık başlayabilir, bu kadar kalabalık ortamda hızla yayılabilirdi. Yeni oluşturulan geçici yerleşim alanlarında, önce tuvaletlerin yapılmasını sağlamak, yağmur altında kalanlara bir çadır kurmaktan daha öncelikli olamıyordu. Gönüllü sağlıkçıların dikkati sayesinde ve şans eseri herhangi önüne geçilemeyen bir bulaşıcı hastalık patlamadı.

Soğuk başladığında, kimse sokakta kalmamıştı. Her aile, geçici yerleşim alanlarına yerleştirilmiş, en azından çadırı ısıtacak bir sobaya ulaşmıştı. Fakat, sanitasyon sorunları devam ediyordu. Bir

ara dönüp baktığımızda, şartlar ne olursa olsun, insanların günlük yaşamlarını alıştığı gibi devam ettirmeye çalıştıklarını fark edebildik. Çadırlar, gece yatak odası, gündüz oturma odası oluyordu. Becerikli kadınlar, çadırlarının önüne küçük çiçek bahçeleri bile yapmışlardı.

Büyükler için, hayatın anlamı haberdirdi. Çocuklarını, kardeşlerini, eşlerini bıraktıkları cepheden haberler... İyi haberler yüz güldürüyordu, biraz yaşam enerjisi sağlıyordu. Her ne kadar günlük hayat sürüyor da olsa bir gün daha yaşama sebepleri kendi memleketlerine dönme istekleriydi. Bir süre sonra Kobane kazanılmış bile olsa, o yıkıntı hali umutların üzerinde gölge olup kaldı.

Sağlıkçıların duyarlılığı, dikkati ve becerisi sayesinde çok hayat devam etti. Özellikle gebe kadınlar ve çocuklar... Çocukların tek derdi, kötü hijyen koşulları, beslenememek ya da ısınamamak değildi. Yaşadıklarını anlamlandıramıyorlardı da... Sağlıkçılar olarak savaş resmi yapan çocuğa sevinmiyorduk. Çünkü savaş resimleri yapamayan çocukların fiziksel ve ruhsal sıkıntıları daha fazlaydı ve o koşullarda bununla nasıl baş edeceğimizi bilemiyorduk. Günlerdir beslenmeyen, yatağından hiç kalkmayan ya da yatağına islatan çocuklara basit poliklinik ortamlarında ve bu olağanüstü koşullarda ne yapabiliydik ki...

Suruç'a, Kobane halkına destek olmaya gelen gönüllü sağlıkçılar, onları topraklarına sağ salim göndermek için çaba harcadılar. Barınma, o kadar sorundu ki, gelen sağlıkçılar için rutubetli bir ev ancak bulunabilmişti. Tüm sağlıkçıların tek derdi biraz faydalı olabilmektir. Kendeki sağlık kurumları tıka basa doluyor, herkes yetişmeye çalışıyor. Şehirde görevli ya da gönüllü tüm sağlıkçılar, neredeyse kendilerini unutarak çalıştılar. İlk defa mesleğin bize kattığı en büyük niteliğin, vicdan, gerçeklik algılaması ve sorun çözücü olmak olduğunu fark ettim. Herkesin görmezden geldiğini, biz görmezden gelemiyorduk, herkesin olumsuzluğuna ikna olup, vazgeçtiğini biz düzeltmeye çalışıyorduk. Bir şeyin de çok farkındaydık: savaş sadece evleri yıkıp, bedenleri yok etmiyor; insanlığın geçişini de geleceğini de derinden yaralıyordu.

**Çatışma ortamlarının merkezinde gönüllü ve fedakarca barış için sağlık hakkı mücadelesi veren, çalışan; deneyim, görüş, olumlu ve olumsuz gerçeklikleri bizlerle paylaşan sağlık emekçisi Barış Sağlıkçılarına sonsuz teşekkürler.*